

Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Pavla S o u k u p a

Reformní kazatelství v pozdně středověkých Čechách. Studie o nejstarších kázáních Jakoubka ze Stříbra.

Praha 2007. 299 s.

Předložená disertace je věnována závažnému problému historického výzkumu, prozkoumání úlohy, kterou měla kázání v pozdně středověkých Čechách při přípravě husitské revoluce a české reformace. Autor založil svou práci na širokém a neobyčejně svědomitém shrnutí a zhodnocení výsledků dosavadního bádání a byl si přitom vědom, že před celkovým souhrnným zpracováním a pojednáním této pro české duchovní dějiny 14. a 15. století klíčové problematiky, bude ještě muset vzniknout množství dalších přípravných a materiálových studií. Sám svou práci chápe jako jeden z příspěvků k tomuto výzkumu, a můžeme již zde konstatovat, že se jedná o příspěvek zásadní a velmi důležitý.

Sám „historiografický“ úvod a rozsáhlá první kapitola disertace, nazvaná Reforma a hereze, a pojednávající na téměř stovce stran problematiku nové zbožnosti (*devotio moderna*), vlivu valdenství a rozvoje kazatelského hnutí v kontextu snah o církevní reformu, tvoří jakousi ucelenou a velmi cennou monografii, shrnující na základě důkladného a vyčerpávajícího studia a domýšlení dosavadních výsledků velmi dobrý základ pro každou další práci na tomto poli. Je zde třeba velmi ocenit obdivuhodnou šíři a pečlivost, s níž autor postupoval, uvážlivost a výstižnost hodnotících soudů a celkové vyznění, které bylo umožněno kontrapozicí kazatelství a jeho principiálního významu vůči ostatním složkám tehdejšího vývoje.

Jakkoli je již sama první kapitola nejen velmi podstatným souhrnem, ale i obohacením našich vědomostí o roli kazatelství při šíření reformních myšlenek (teoreticky by vlastně již mohla naplňovat nároky na disertační práci), je si autor vědom, že dosavadní stav i způsob poznání je již do určité míry vyčerpán dosavadními postupy a dosavadním rozsahem použité a tiskem vydané či prozkoumané pramenné základny a snaží se o jejich podstatné rozšíření. K tomu přistupuje v druhé, centrální kapitole své práce, kde na základě svých rukopisných výzkumů podrobil podrobnému zkoumání prakticky skoro neznámý soubor tiskem dosud nevydaných 14 kázání M. Jakoubka ze Stříbra, uchovaných v rukopisu IV G 6 pražské Národní knihovny ze začátku 15. století. Autor je datuje do let 1405-1406 a spojuje je právem s univerzitním působením Jakoubkovým. Podrobuje je formálnímu a textologickému rozboru a srovnání s dalšími texty Jakoubkovými i s texty dalších soudobých kazatelů, zabývá se

zdroji, resp. prameny těchto textů, biblickými, antickými, patristickými i středověkými a řeší i závažnou otázku funkce použitých citátů a používaných florilegií. Velmi zajímavá a podnětná (a ovšem pro autora mimořádně náročná a pracná) jsou srovnání a zjištění, týkající se frekvence užívání a podílu citátů vůči Jakoubkovu textu, ale i určení anonymně zařazených citací, např. ze spisu Stanislava ze Znojma *De gratia et peccato* nebo *Pravidel Starého a Nového Zákona Matěje z Janova*, jež prokazují výměnu myšlenek v rámci pražského univerzitního a intelektuálního společenství reformních kruhů. Nesmírně cenná jsou v této kapitole i doklady, dokazující značné využívání starších kazatelských příruček a souborů 13. století pařížského původu u Jakoubka ze Stříbra a v reformní kazatelské praxi u nás vůbec, potvrzující kdysi překvapivé zjištění, ke kterému došli ve vztahu Viléma z Auvergne k Janu Husovi Jiří Kejř a Anežka Vidmanová.

Zvláštní podkapitolu druhé části práce tvoří oddíl o využívání biblické autority v kritice soudobých církevních nešvarů a kléru vůbec. Akcent na mravní nápravu duchovních (a reformu církve) tím byl podepřen autoritou zcela nespornou a nejvyšší a není divu, že se jí Jakoubek, jako ostatní představitelé reformního hnutí, dovolává. Pavel Soukup se nespokojuje pouze se shromážděním či registrací biblických míst, která bývala k takové kritice využívána (a již ve středověku v různých pomůckách sestavována), ale shledává i Jakoubkovy výkladové zdroje a porovnává a rozebírá na základě textologické analýzy Jakoubkův způsob práce s biblickým textem, tedy slovem božím. V závěru druhé kapitoly autor shrnuje poznatky, k nimž na základě studia a rozboru 14 nejstarších Jakoubkových kázání dospěl. Třebaže je přesvědčen, že výstavba textu těchto kázání je zajímavější, než jejich vlastní obsah, nachází v nich přesto určité myšlenky, jež budou pro celý další Jakoubkův život a jeho působení typické, jako je zejména jeho pojetí duchovního boje a výzva k němu.

Třetí a závěrečná kapitola disertační práce je nazvána, snad až příliš skromně: „Sondy do homiletiky a exegeze“. Autor v ní provádí srovnání toho, k čemu došel na základě detailního rozboru Jakoubkových 14 kázání, s dalšími texty, Jakoubkovými, dalších reformních kazatelů ale i protihusitsky zaměřených autorů, přičemž protějšek všech těchto literárních památek a autorů spatřuje až u radikálních chiliastických kazatelů, kteří nadále už nebrali ohled na učenou tradici (výkladu Bible), třebaže se někdy jednalo i o Jakoubkovy žáky. Zpřetrhali totiž vazby s teologickou tradicí a „kanonickými“ interpretacemi Písma svatého, a jejich pojetí se dostalo podle Pavla Soukupa do nových významových i společenských souvislostí. Vytýčený srovnávací rámec, s nímž je možno souhlasit, i provedený zdařilý rozbor, umožňuje podle názoru oponenta přesvědčivě zařadit Jakoubka do umírněného, středního proudu husitství a pochopit Jakoubkovu pozdější kritiku „radikálního fundamentalismu“ a „antiintelektualismu“ Martina Húsky a organisátorů poutí na hory, ne jako

konjunkturální změnu jeho stanoviska vzhledem k narůstajícímu radikalismu, ale jako logickou a integrální součást myšlení tohoto reformátora.

Disertační práce Pavla Soukupa je cenná nejen svým faktografickým přínosem, ale i metodologicky. Autor na základě rozboru literárního zázemí a stylu i kazatelské metody Jakoubkovy dochází k obecnějším a širě použitelným závěrům. Velmi je ještě na tomto místě třeba zdůraznit neobyčejnou pečlivost a svědomitost ve zpracování předkládané práce, která zdaleka ne vždy bývá pravidlem. To se týká jak úplnosti citací, kvality poznámkového aparátu, výstižných překladů z latiny i jazykové stránky vcelku. Jedná se o práci nejen čtivou, ale i zralou, velice kvalitní, která dobře snese i srovnání s pracemi habilitačními. Její publikace tiskem je žádoucí a potřebná a je možno ji doporučit

Není snad zapotřebí zdůrazňovat, že ji plně a s plnou odpovědností doporučuji k obhajobě jako práci disertační na Ústavu českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

V Rakovníku dne 7. května 2007.

Doc. PhDr. Vilém H e r o l d, CSc.,
Filosofický ústav Akademie věd ČR,
Praha 1, Jilská 1.